

אמר רבא: דכולי עלמא בראש חדש סיון אתו למדבר סיני. דכתיב הכא "ביום הזה באו מדבר סיני" וכתיב התם "החדש הזה לכם ראש חדשים". וילפינן גזירה שוה "הזה" — "הזה": מנה להלן ראש חדש אף כאן ראש חדש.

ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל. דכתיב הכא בעשרת הדברות "זכור את יום השבת לקדשו", וכתיב התם "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" — מה להלן בעיצומו של יום היציאה ממצרים נאמר להם צווי הזכירה, כדכתיב "זכור את היום הזה", אף כאן בעיצומו של יום השבת נאמר להם "זכור את יום השבת לקדשו".

כי פליגי בקביעא דירחא באיזה יום הוקבע ראש חדש —

רבי יוסי סבר: בחד בשבא ביום ראשון בשבוע איקבע ירחא, נקבע ראש חודש סיון, ואז באו למדבר סיני.

ובחד בשבא לא אמר להו הקב"ה ולא מידוי, משום חולשא דאורחא.

בתרי בשבא אמר להו: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", וכל אותה הפרשה שתחילתה "ומשה עלה אל האלהים". ועליה זו היתה ביום השני בהשכמה, כדאמרינן לעיל שכל עליותיו של משה בהשכמה היו.⁽⁴⁾

בתלתא בשבא, אמר להו מצות הגבלה, א-19 שישמרו מעלות בהר.

בארבעה בשבא עבוד פרישה עד שבת,

בעי רב פפא: שכבת זרע של ישראל ששהתה במעי כותית [גויה] — מהו? האם היא מסרחת לאחר שלשה ימים כבמעי ישראלית או לא. ונפקא מינה, שאם תפלוט לאחר שלשה ימים, לא תטמא שכבת הזרע את הנוגע בה, ונקט שכבת זרע של ישראל, דאילו של גוי אינה טמאה].

וצדדי האיבעיא:

מי אמרינן דוקא ישראל, דדאיגי במצות, שמודאגים וחרדים על קיום המצות, חביל [חם] גופייהו. שהדאגה מחממת הגוף [כדכתיב "חם לבי בקרבי"] והשכבת זרע מתקלקלת מהחום. אבל עכו"ם, דלא דאיגי במצות, לא.

או דילמא כיון דאכלין הגויים שקצים ורמשים — חביל חם גופייהו.

ואם תמצוי לומר בעכו"ם דכיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו, אכתי תיבעי:

שכבת זרע במעי בהמה — מהו?

מי אמרינן דוקא אשה, דאית לה פרוזדור לפני בית הרחם המונע מהאוויר מליכנס לרחם, הלכך מסרחת שכבת הזרע. אבל בהמה דלית לה פרוזדור, לא.

או דילמא לא שנא.

ומסקינן: תיקו!

תנו רבנן: בששי בחדש סיון ניתנו עשרת הדברות לישראל.

רבי יוסי אומר: בשבעה בו ניתנו עשרת הדברות.

הרא"ם, דא"כ למה צריכה הגמרא לומר דבחד

4. במהרש"א [לקמן פז א] הביא קושית

ב. ופירש מן האשה, שלא חזר אל ציפוריה אשתו לאחר מתן תורה ככל ישראל.

ג. ושבר את הלוחות.

ומבארין: זה שהוסיף יום אחד מדעתו — מאי דריש משה?

הכי דריש: "וקדשתם היום ומחר", משמע היום — כמחר: מזה למחר לילו עמו, אף היום לילו עמו.

והרי לילה דהאידינא של היום הזה, כבר נפקא ליה, חלף לו, ולא יתכן לפרוש בו. ושמע מינה: תרי יומי דאמר רחמנא — לבר מהאידינא, מיום האמירה! [אך אין זו דרשא גמורה, אלא ד"היום" משמע היום ממש, דאל"כ לא הוי "מדעתו". תוד"ה היום].

ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו? דלא שריא שכינה על הר סיני עד צפרא דשבתא. כלומר, שלא ניתנה תורה עד שבת.

ופירש מן האשה — מאי דריש?

נשא קל וחומר בעצמו⁽²⁾, אמר: ומה

שבה ניתנה תורה. והוא שביעי לחדש [ואעפ"י שהגבלה כתובה אחר פרישה, היא נאמרה יום קודם לכן, כמבואר לקמן. ועיין רש"י].

ורבנן סברי: בתרי בשבא איקבע ירחא. בתרי בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא. בתלתא אמר להו "ואתם תהיו לי". בארבעה אמר להו מצות הגבלה. בחמשה עבוד פרישה. ונמצא ששבת שניתנה בה תורה היתה בששי בחדש.

מיתובי: כתיב "וקדשתם היום ומחר" — קשיא לרבי יוסי? שהרי לדבריו הופרשו שלשה ימים.

ומתריצין: אמר לך רבי יוסי: יום אחד הוסיף משה מדעתו! שאמנם ציווי הקב"ה היה שיפרשו ביום רביעי וחמישי, ושיקבלו את התורה ביום ששי. אלא משה הוסיף מדעתו יום אחד של פרישה, ונתאחרה קבלת התורה עד שבת.

דתניא: ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו: (1)

א. הוסיף יום אחד מדעתו.

בהשכמה, היה אפשר לומר דבהשכמה באו למדבר סיני, ותיכף בהשכמה עלה משה להר סיני. לכן איצטריך לומר שמשום חולשא דאורחא לא אמר להו בו ביום. ועיין רש"י.

1. כל שלשת דברים הם בסגנון אחד, שהקב"ה ידע שהם ללא צורך.

שלא היה צריך להוסיף יום אחד כי ידע הקב"ה שלא יפלטו הנשים.

בשבא לא אמר להו משום חולשא דאורחא, תיפוק ליה משום שכל עליותיו היו בהשכמה. ותירץ הרא"ם, שזה רק בעליות שעלה משה מעצמו, אבל כשהקב"ה קרא לו היה צריך לעלות מיד. וכאן הרי כתוב "ויקרא אליו ה'".

והמהרש"א הקשה ע"ז, דהא אותה עליה עצמה דילפינן מינה שכל עליותיו היו בהשכמה, היתה עפ"י הדבור, שכתוב לפני כן "ועלית בבקר על הר סיני". ותירץ, דאי משום עליה

פה עמוד עמודי, שאינך רשאי לחזור לאשתך. (4)

ואית דאמרי שמכאן הוא נלמד:

כתיב לאחר שדברו אהרן ומרים במשה על כך שפירש מאשתו, שהוכיחם הקב"ה ואמר להם: "פה אל פה אדבר בו". והיינו, שאני אמרתי לו בפירוש לעשות כן [עפ"י רש"י סוף פרשת בהעלותך].

שבר את הלוחות — מאי דריש?

ישראל, שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת. וקבע להן זמן⁽³⁾ אימתי ידבר עמהן, אמרה תורה "והיו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה" — אני, שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לי זמן שאדע מתי לפרוש, על אחת כמה וכמה שעלי לפרוש תמיד מן האשה.

ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו?

דכתיב לאחר מתן תורה "לך אמור להם שובו לכם לאהליכם", דהיינו שהתירן לחזור לנשותיהם. וכתיב בתריה "ואתה

שקבע להם זמן וידעו שבאותו יום תדבר עמם שכינה יש להם לפרוש. משא"כ משה, שאין לו זמן קבוע אין לו לפרוש מספק. ויש לומר, שגם לישראל היה הדבר ספק. כי שמה לא תפלוט האשה. והק"ו הוא: מה ישראל שקבע להם זמן, וא"כ לא היו צריכים לפרוש קודם אותו זמן שלשה ימים משום קרי [דלקרי די ביום אחד], וע"כ הפרישה היתה משום ספק חשש פולטת, שהיא טומאה קלה. כל שכן משה, שלא נקבע לו זמן, ובכל עת יש לו לחשוש שמה יהא בעל קרי בשעת הדיבור, שצריך לפרוש. שהרי טומאת קרי חמורה. תוס' ד"ה וקבע.

4. הקשו תוס' בד"ה ואתה, דמנא לן דמדעתו פירש משה? והרי כאן ציוה לו הקב"ה שיפרוש. ותירצו, דילפינן מהא דנתרעמו מרים ואהרן על משה על כך שפירש מאשתו, ואילו היה הדבר על פי ציווי הקב"ה לא היו מתרעמים. אלא ודאי מדעתו עשה כן קודם מתן תורה שנתן לה גט או שקבע לה אהל בפני עצמה ואח"כ הסכים הקב"ה על ידו.

והתרעומת היתה, שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מצוה לו, שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. וראיה לדבר, שהרי לאהרן ומרים

ולא היה צריך לפרוש מאשתו כי הקב"ה לא היה מדבר עמו בעת טומאתו.

ולא היה צריך לשבור הלוחות כי הקב"ה ידע שיחזרו בתשובה.

ומכל מקום, עלינו לעשות במצות כפי דעתנו שאין אנחנו יודעים העתידות. חי' רא"מ הורוויץ.

2. ואע"ג דק"ו הוי דרשא גמורה, מכל מקום הוי "מדעתו". כי יש לפרוך הק"ו, דשאני פרישות דכל ישראל, שהיתה משום עשרת הדברות, תוס' ד"ה ומה.

והרמב"ן והריטב"א כתבו, שהפירכא היא, שהרי במתן תורה לא פירשו משום קרי של האנשים [שהרי ראויה תורה לינתן לטבולי יום], אלא משום אשה פולטת. ואין ראיה מזה שצריך לפרוש משום חשש קרי שהרי אפשר לשמש ולטבול בו ביום. [משא"כ חשש פולטת יש בכל רגע שמה תפלוט בשעת מתן תורה]. אלא משה דרש ק"ו לתוספת טהרה, שלא יהא אפילו טבול יום בעת דיבורו עם הקב"ה, או כדי שיהא ראוי בכל עת לדבר ולא יתעכב עד שיטבול.

3. לכאורה קשה, שאדרבה, היא הנותנת. משום

קשיא לרבנן! שלדבריהם הוקבע החדש בשני בשבת ושלישי בשבת הוא שני לחדש.

ומתרצינן: אמרי לך רבנן: הא מני הך ברייתא — רבי יוסי היא.

ומבארין: האי שלישי, שלישי למאי הוא?

לכדתניא: כתיב "וישב משה את דברי העם אל ה'", שאמרו "כל אשר דבר ה' נעשה". ולאחר מכן כתיב "ויאמר ה' אל משה: הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם כך יאמינו לעולם. ויגד משה את דברי העם אל ה'".

וכי מה אמר לו הקב"ה למשה בין "וישב משה" ל"ויגד משה"? ומה אמר להם משה לישראל?

כלומר, הלא לא נאמר בינתים אלא "הנה אנכי בא אליך וכו'" שאינו ענין שהוצרך משה לאמרו לישראל, וממילא יש לשאול: ומה אמרו לישראל למשה? והרי לא היה להם מה להשיב למשה. וכן, מה השיב משה לפני הגבורה? שלא היה למשה מה לומר להקב"ה.

אלא, זו מצות הגבלה. שאעפ"י שהיא כתובה לאחר מכן, נאמרה למשה ביחד עם

אמר: ומה קרבן פסח, שהוא אחד מתרי"ג מצות, אמרה תורה "וכל בן נכר לא יאכל בו". והיינו מומר, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. התורה כולה כאן, שתלויה כולה בלוחות הללו, וישראל הם עתה בגדר מומרים, לפי שעבדו לעגל — על אחת כמה וכמה שאינם ראויים לקבל הלוחות.⁽⁵⁾

ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו?

שנאמר "אשר שברת". ואמר ריש לקיש: יישר כחך ששיברת! ש"אשר" הוא מלשון אישור, שאישרו הקב"ה ושיבחו על שבירתן.⁽⁶⁾

תא שמע: כתיב "והיו נכונים ליום השלישי" — קשיא לרבי יוסי? דלדידה היתה קבלת התורה ביום הרביעי לפרישתם.

ומתרצינן: הא אמרינן יום אחד הוסיף משה מדעתו. ואמנם בציווי משה אל העם לא נאמר "ליום השלישי" אלא "והיו נכונים לשלשת ימים". דהיינו, לפרוש שלשה ימים שלמים.

תא שמע: תניא: שלישי [לקמן מפרש למה הוא שלישי] היה ביום שלישי בחדש, ובשלישי בשבת.

אבל נתינת התורה, אדרבה, יתן להם כדי שיחזרו בתשובה. תוס' ד"ה ומה.

6. במנחות צט ב פירש"י דמדלא אמר ליה בלשון כעס, שמע מינה שהסכימה עמו דעת השכינה.

והרמב"ן הקשה, דהא מצינו כמה כתובים בתורה בלשון "אשר" ואינם לשון אושר. ותירץ, שהראיה היא מדכתיב בפרשת עקב

לא אמר לפרוש אעפ"י שגם עמהם היה מדבר. תוס' הנ"ל ותוס' הרא"ש.

והרמב"ן והריטב"א תירצו, דעל כרחך לא צויה לו הקב"ה שהרי היה מדבר עמו הרבה קודם לכן ולמה לא צויהו עד עתה. אלא ודאי משה דן ק"ו ממצות הגבלה שנאמרה עתה.

5. ובכל זאת אין זה ק"ו גמור. דשאני פסח דמומר אסור באכילת קרבן כל זמן שהוא מומר.

לעיל דמשום חולשא דאורחא לא אמר להם כלום ביום הראשון, היינו דוקא בדברים שמפי הגבורה, אבל מעצמו אמר להם משה שכרן ועונשן של מצות, ריטב"א]. ושלישי האמור הוא שלישי לתחילת דברי משה.

וקאמרה הברייטא שאותו יום היה שלישי בחדש, ושלישי בשבת.

תא שמע: תניא: **ששי** — **ששי בחדש**, **ששי בשבת**.

קשיא לרבנן, שלדבריהם ששי בשבת הוא חמישי בחדש.

ומתריצין: **הא נמי** — **רבי יוסי היא**.

ומבארין: **האי ששי** — **למאי הוא ששי?** [רש"י מבאר שכאן אי אפשר לומר כדלעיל שהוא ששי לדברי משה, שהרי רק בשלשה ימים ראשונים דיבר אתם משה].

רבא אמר: ששי לחנייתן. שבר"ח חנו ב-19 במדבר סיני, וששי לחנייתן היה בששי בחדש ובששי בשבת [לדברי רבי יוסי, כדאמרן].

"הנה אנכי בא אליך"⁽⁷⁾, וירד משה ואמרה לישראל. ולמחרת עלה [בהשכמה] והשיב שקיבלו עליהם ישראל מצות הגבלה. והיינו "ויגד משה את דברי העם אל ה'" [ואז נאמרה לו מצות פרישה] **דברי רבי יוסי ברבי יהודה**.

רבי אומר [אינו בא לחלוק על דברי קודמו אלא להוסיף]: שינוי הלשון של "וישב" "ויגד" בא לדרוש: כשהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל לקבלת התורה ופירש להם השכר והעונש הכרוך בדבר, היה הסדר שבתחילה **פירש עונשה** של תורה. **דכתיב "וישב משה" — דברים שמשבבין** [כמו "וילך שובב"] **דעתו של אדם** שמונעים ממנו לקבל את הדברים מיראת העונש. ואעפ"כ קיבלו עליהן. **ולבסוף פירש מתן שכרה**⁽⁸⁾ **דכתיב "ויגד משה" — דברים שמושכיין לבו של אדם כאגדה**.

ואיכא דאמרי: בתחילה **פירש מתן שכרה דכתיב "וישב משה" — דברים שמושכיין דעתו של אדם, ולבסוף פירש עונשה דכתיב "ויגד משה" — דברים שקשיין לאדם כגידין** [ירק מר].

ואותם הדברים החלו כבר מר"ח [שהאמור

הקב"ה "הנה אנכי בא אליך", שרק אתה ניתנה לך רשות לעלות אל ההר תוך עב הענן אבל העם ישמעו מרחוק. וסוף הכתוב "וגם כך יאמינו לעולם", שעי" כן יאמינו בגדלות נבואתך שרק לך ניתן רשות לעלות.

8. כמו בגר הבא להתגייר, שמודיעין אותו עונשן של מצות ומתן שכרן, שהרי כל ישראל נכנסו אז לברית ונעשו גרים. ח"א מהרש"א.

"אשר שברת, ושמתם בארון", ודרשינן ששברי לוחות מונחין בארון לצד הלוחות. ואם היה בשבירתן חטא אין קטיגור במקום סניגור. אלא מלמד שהיה שבירתן חביבה לפניו.

7. ובח"א מהרש"א כתב, שמצות הגבלה עצמה מפורשת בהא דאמר הקב"ה למשה "הנה אנכי בא אליך בעב הענן". שהרי כתוב "ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל הערפל", שהוא לבד נגש אל הערפל, שהוא עב הענן. וזה שאמר לו